

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

De onwrikbaarheid van het gezegende leven

(Efeze 1:4)

Gezegende mensen, die zoveel ontvangen hebben: genade en vrede en allerlei zegen.

Mooi gezegd. Maar wie kan dat volhouden in dit leven? Als het wáár is, kun je zingen. Dan zal morgen en overmorgen mooi zijn. Dan is het een feest als gezegende mensen te leven. Maar de volgende dag begint misschien wel heel erg grauw en droefgeestig: plotse-linge ziekte, het werk niet aankunnen, moeilijkheden, waar een mens niet bovenuit komt.

Er kan zoveel gebeuren in het bestaan van elke dag. Het lijkt er niet op dat alles op rolletjes gaat. Soms worden de grondslagen van je leven totaal omgekeerd. Soms word je angstig en eenzaam en is er geen uitzicht.

Hoe moet het dan met dat gezegende leven? Dat is een aardig verhaal van Paulus en dat kunnen dominees 's zondags erg enthousiast vertellen, maar ze vergeten toch dat er tevél is, waar je niets aan veranderen kunt, dat er dingen gebeuren die niet te plaatsen zijn en houd dan in een wirwar van gebeurtenissen die zegen maar eens vast.

Blijf dan maar licht zien in stikdonker. Dat is immers onmogelijk? De vraag dringt zich op: Waar blijft die zegen, die vastligt in de hemelse gewesten in Christus in de nuchtere werkelijkheid van ons bestaan? Wie zijn we toch eigenlijk? Wat is een mens in het grote geheel van oncontroleerbare krachten? Wáár gaan we heen? Ja, gaan we wel ergens heen?

Die vraag werd ook gesteld en beantwoord in de wereld, waarin de gelovigen van Asia leefden.

Paulus' woorden mogen we steeds zien tegen de achtergrond van de denk- en leefwijze van zijn dagen.

De wijsgeren van Paulus' tijd hadden diep nagedacht over de wereld, de mens, het leven en alle dingen. En ze hadden geconcludeerd:

Een niet na te rekenen en onpersoonlijke macht bestuurt en bepaalt de gang van zaken. Alles wat we zien ontstaat uit een oer- vuur en alles gaat daarin weer op of onder. Steeds weer ontstaat en ondergaan in eeuwige herhaling. Zin is er niet te ontdekken. Die is er trouwens helemaal niet.

Er is niets nieuws onder de zon: de leer van het zinloze leven. Het heeft geen doel en geen bestemming. Het mensenleven niet en de wereld niet. En de mens is niet anders dan een marionet, een pop, die opdraaft en afgaat, die zijn rol speelt en alleen maar speelbal is van de ongrijpbare krachten. Er zijn machten, die zinneloos spelen met mensenleven en volken. En die ook niet anders kunnen.

Die gedachten vinden we in eindeloze variatie terug. Ook nu! We hebben twee wereldoorlogen achter ons en een derde dreigt. Een dreiging met geen-leven-sparende-destructie. We kunnen er niets aan doen. We moeten. We zijn gedoemd. Niemand komt er

onder uit. Zo rolt het leven dan, zolang het rolt. Met een niet te voorspellen geluk of ongeluk. Vandaag kun je groot geluk hebben, morgen kan het afgelopen zijn. Vandaag verdien je een stoot geld overmorgen wordt het je afgenomen. Nu ben je gelukkig getrouwd, misschien ben je volgende week wel weduwnaar of weduwe. Je weet het niet. Er zit geen lijn in. Een onberekenbaar lot hangt boven ons en druppelt de feiten naar beneden. Zin en doel? Niet te ontdekken.

Ergens las ik daarvan een kenmerkende uiting: "In een moderne roman wordt verteld van een jonge vrouw, die één der weinige geredden is van een schip, dat op een mijn liep en verging. De mensen met wie ze op de boot had geleefd, zijn allen dood. Zij leeft nog, terwijl juist voor haar het leven weinig waarde heeft." Daar ligt een vraag in opgesloten, die op antwoord wacht. En het antwoord luidt: "Met alle deemoed, die in haar was, weigerde zij te geloven in de bedoeling Gods."

Het leven is absurd en zinloos. Praat toch niet over een gezegend leven en gezegende mensen. Want die bestaan niet. We zijn alleen maar gedoemd tot een vervloekt bestaan.

Ook wij ondergaan met pijn de grandioze spot der feiten: miljoenen worden uitgetrokken om achtergebleven volken te verheffen, één revolutie en alles is verloren. Jarenlang wordt gestreden voor vrijheid en als die gewonnen schijnt, staan de vrijheidsstrijders als nieuwe dictatoren op. Knappe en vernuftige technici en denkers, bekwame arbeiders bouwen krachtcentrales, een paar jaar later worden ze platgebombardeerd.

Doktoren worden uit bed gebeld, een hele ziekenhuisstaf wordt midden in de nacht opgeroepen voor één ziek mens. Met een zekere trots wordt meegedeeld dat er zoveel honderden in Vietnam zijn gedood.

Laten we eerlijk zijn, zegt men en alleen maar die rauwe realiteit accepteren. Koester toch geen illusies van geluk en vrede en liefde en geloof en genade. Praat helemaal niet over een gezegend leven.

Tegen zo'n achtergrond mogen we verstaan wat Paulus schrijft: Hij vecht met alles wat hij aan evangelie ontvangen heeft tegen deze ondergangsgedachten. Hij jubelt over de onwrikbaarheid van de zegen. Hardnekkig blijft hij spreken van het gezegende leven.

Een noodlot boven ons? Een fatum, dat alles grillig beslist? Neen, roept hij uit: God heeft ons in Christus uitverkoren vóór de grondlegging der wereld.

Hij greep ons in onze ellende vast: in Christus.

Hij kende ons in liefde in de modder van onze afval: in Christus.

Hij regeert ons, die Vader: in Christus. Ons leven ligt vast in Hem. Eeuwig vast. Onwrikbaar vast. Dat krijgt niemand los. Daar kan niemand ontkomen. Niet een don-

ker noodlot, niet onontkoombare fata regeren ons, maar die God, die in Christus mensen koos en liefhad en droeg en verlost. Dat is de eerste en de laatste vastheid in ons bestaan. Dat typeert ons leven van iedere dag.

De enige houding die de antieke mens probeert aan te nemen onder dat fatale (naar ze meenden) zijn is de houding van de man, die zich niet van streek laat maken, noch door het één noch door het ander. Bewaar je eigen stijl, wees dapper, laat je niet kisten door de omstandigheden, laat je niet in de put duwen door tegenslag en klim niet in de hoogste boom als het je goed gaat. Vrees niets, hoop niets, begeer niets! Want zin en doel is er niet. Het is vandaag zus en morgen zo.

Neen, zegt Paulus, wij zijn in liefde gekend, in Christus uitverkoren om voor Gods ogen heilig en onberispelijk te leven.

God verkiest met een bedoeling: verkiezing betekent dienst. We zijn geen christenen om op onze lauweren te rusten, ook niet op gekregen lauweren. We zijn geen kerk om gezapig te liggen aan grazige weiden. We zijn niet uitverkoren om heerlijk te genieten, maar: om heilig en onberispelijk te zijn.

Uitgeheven uit een wereld zonder geloof en zonder hoop, levend voorwerp van een verkiezende God, maar juist daarin verantwoordelijk gesteld voor de wereld.

We zijn wel zout gemaakt en licht geworden, maar om zout der áárde ten licht der wereld te zijn.

Heilig! En heiligen, dat zijn immers mensen die, overwonnen door het evangelie, erkend hebben dat ze zondaren zijn en dat ze zonder verlossing nooit terecht komen. Heiligen zijn mensen die apart gezet zijn en die nu apart stáán, ook daarin dat ze hun onheiligheid erkennen; die elke dag beter weten hoe arm ze zijn en die daarom al hun rijkdom in Hem zoeken, die hen liefhad om ondoorgrondelijke redenen.

Gekozen om onberispelijk te zijn.

Dat woord stamt uit de offerdienst van Israël: een offerdier moest zonder gebrek zijn, onberispelijk. Die gedachten klinken mee in dit woord. Opgeofferd mogen we worden, aan Hem gewijd. Onze opgave is onze opgave, ons opgeven van onszelf om in Hem te leven en te werken.

Anders dus dan in de woorden van een dichter:

Ik ben een lege schuur
een lover
een landweg op het middaguur.
een in beslag genomen koffer
offer
dier.

Gods doel is anders: we mogen zonder gebrek, ongehinderd, ongeremd, in volle toewijding voor Hem leven. Hij volgt ons op onze weg. Hij ziet ons. We leven voor zijn aangezicht. Dáártoe kende Hij ons, dáártoe verkoos Hij ons, dáárvoor ligt de verkiezing in de eeuwige God vast: opdat wij voor Hem heilig en onberispelijk zouden zijn.

Verkoren om weer echte mensen te zijn. Gezegende mensen.

Z.

v. O.

De historie is niet normatief-ook niet in de kerk

In een artikel over het bestaansrecht van de Christ. Geref. Kerken, geschreven door ds J. H. Velema en geplaatst in „Canon Gestorum Scriptura” — het orgaan van de Chr. Geref. Studentenbond — doet deze een belangrijke uitspraak.

Uiteraard handhaaft hij dat het niet-meegaan met de Vereniging van de Afscheiden en de Dolerende Kerken in 1892 door de Chr. Geref. broeders van die dagen een goede en noodzakelijke daad is geweest. Zij hebben gemeend zó trouw te moeten blijven aan Gods Woord en zijn kerk. En ze hadden daarin volgens ds Velema gelijk.

Maar met dit te zeggen is ds Velema over die Vereniging van 1892 en de Chr. Geref. Kerken nog niet uitgesproken.

Hij voegt daar nog een belangrijke opmerking aan toe. Deze namelijk; dat het „met nadruk (!) moet worden gezegd dat we vandaag niet Christelijk Gereformeerd kunnen zijn omdat onze vaders het in 1834 werden of in 1892 bleven.” En waarom dat niet kan zegt ds Velema er onmiddellijk bij en wel met deze woorden: „**De historie is niet normatief**”.

In dit korte, inhoudrijke zinnetje vertolkt ds V. een waarheid welke elk Schriftuurlijk denkend mens van harte moet en zal aanvaarden.

Want ze betekent dat een bepaald in de historie — ook in de kerkhistorie! — voorgevallen gebeurtenis — hoe goed op zichzelf ook — nooit een **norm** voor ons handelen kán of mág zijn. Norm van ons handelen mag uitsluitend en alleen zijn het Woord van God.

Indien we een historisch gebeuren — zeg maar de Grote Reformatie of de Afscheiding, of de Doleantie of de Vereniging van 1892 of de Vrijmaking — als **norm** voor ons kerkelijk handelen, als **basis** van ons kerk-zijn, als **voorwaarde** voor het lidmaat-der-kerk-zijn zouden hanteren zouden we die verheffen tot een openbaring van God! Als we dat zouden doen, zouden we principiëel in dezelfde zonde vallen als b.v. de „duitse christenen” uit de dertiger jaren die ook in een historisch gebeuren, namelijk de „ontwaking” van het Duitse volk, als een aanwijzing van God beschouwden en daarom meenden „positief” daartegenover te moeten gaan staan.

Ja, als men een historisch, ook een kerk-historisch, gebeuren tot criterium van het kerk-zijn en het kerkelijk handelen verheft poneert men in feite dat er een openbaring Gods bestaat, die buiten het Woord van God om gaat, of misschien zelfs wel daar bovenuit gaat.

En met die nieuwe openbaring haalt men tegelijk een „natuurlijke godskennis” en een „natuurlijke theologie” binnen! Maar deze waren altijd een typisch kenmerk van een ernstige déformatie van de kerk.

De conclusie welke ds Velema nu uit zijn belangrijke en juiste stelling dat de historie niet normatief trekt is deze:

„Bij samensprekingen is het dan ook onjuist om van een andere kerk allereerst te vragen erkenning van ons gelijk in 1892 om niet met de Vereniging mee te gaan en schuldbelijdenis van de andere kerk om wel met de Vereniging mee te gaan. Als we in 1966 werkelijk één zijn, mogen we om hetgeen in het verleden geschied is niet in het heden verdeeld blijven. **Het bestaansrecht van onze kerken moet vandaag nog functioneren. Is dat niet het geval dan is het hele bestaan van onze kerken een antiquarische gelegenheid.**”

Deze woorden trokken mijn aandacht omdat ze van beslissend belang zijn voor een juiste kerkelijke houding en een Schriftuurlijk kerkelijk handelen.

Ook in verband met onze eigen kerkelijke situatie!

Voor ik daar iets over zeg wil ik er eerst op wijzen dat wat door ds Velema in de door mij hier overgenomen uitspraak wordt gezegd een van de dingen is waarop Schilder van de aanvang van zijn publieke werkzaamheid af rusteloos heeft gehamerd!

We kunnen rustig zeggen dat dat een van de essentiële punten is van wat hij ons heeft geleerd.

Ik zal daar een paar voorbeelden van noemen. In de tijd tussen de twee wereldoorlogen scheidde zich een groot gedeelte van de Geref. Kerk van Middelharnis af en formeerde zich als een Chr. Geref. Kerk.

Schilder schreef daarover o.a. dit. „In de **werkelijkheid** ziet men dit: in Middelharnis scheurt zich een groepje los om allerlei dwaze, domme, door en door voze misverstandjes, gevolg van plaatselijke hulpeloosheid en verleugening der streek. Men beroept straks een voorganger, die neemt het aan. Straks zal hij antwoorden door deze „gemeente” en **mitsdien** door God zelf tot dat werk geroepen te zijn. Hij zal dit menen. Ik ontken dat ten sterkste. Want wat **voor** dat „mitsdien” staat, is voor mij geen roeping van de daar ter plaatse langs geordende weg geopenbaarde gemeente van Christus”. Het is voor mij een roep van een secte, meer niet; ik heb deze term nog altijd in mijn belijdenis staan. Analoge verhoudingen heeft b.v. Paulus ook gekend en zó gecritiseerd.

Als ik hierin juist zie, dan zal die groep secte blijven, wanneer deze man vertrekt en een ander komt. En zo voort. En de secte daar in Middelharnis zal pas weer **kerk** worden, als ze terugkeert. Ik geloof dus niet, dat deze mensen door de Koning der kerk zijn belast met de kerkregering. Ik geloof dus niet, dat daar „natuurlijk” ook ambtsdragers zijn. Op dat „natuurlijk” zit natuurlijk de grote kwestie vast”.

Zo oordeelde Schilder over de „afscheiding”, de „doleantie”, de „vrijmaking” welke in Middelharnis destijds plaats vond en tot het optreden van een Chr. Geref. Kerk daar leidde.

Maar hiermee was Schilder nog niet uitgesproken!

Hij wist wat genuanceerd denken was.

Hij had meer dan één snaar op zijn viool.

Hij verveelde de mensen niet met maar één liedje.

Om niet misverstaan te worden — hij zei er bij: dit zal toch wel gebeuren! — voegde hij aan het bovenstaande nog wat toe.

En wel twee dingen.

In de eerste plaats dit:

„Ik geloof **wel**, dat krachtens Gods voorzienig bestel die voorgangers daar in die secte van Middelharnis, enigermate zullen meehelpen tegen zonde, er op sommige punten de wet des Heren zullen leggen voor de consciëntie. Maar ze zullen dat **niet** doen, zolang ze secte zijn, **ten aanzien van het voor ons en hen juist bij scheiding en hereniging brandende fijne puntjes van de kerkvraag; want dat kunnen ze pas als ze terugkeren.**”

Dat is het eerste wat Schilder te zeggen heeft. Maar er is nog een tweede.

En daarom vooral is het mij in dit verband te doen.

Schilder schrijft namelijk dan het volgende:

„Met dit oordeel neem ik geen enkele mogelijkheid van hereniging weg. Ik heb al gezegd, dat ik voor mij over herenigingscondities me niet druk zou maken; de sectariërs vlak vóór de hereniging nog eens flink laten bukken, dat beger ik niet: ook bij ons roept de schuld om verzoening. Alleen maar: ik wil onder die herenigingsdaden een andere grondslag leggen. Althans voor mijzelf. Ik zal niet eens eisen, dat een ander mijn kijk op de **historie** deelt, zal hij met mij in één kerk leven. Ik **eis** alleen, dat we aan **beide** zijden de belijdenis handhaven.”

Dat eerste, negatieve, gezichtspunt brengt, zo gaat Schilder verder, mee, „dat ik niet kwaad word als de anderen mij sectariër noemen, evenals ik het hen doe; want als we bij elkaar komen kunnen we later over dat interpreteren van historische data wel een academisch debat in allerlei rust en vrede beginnen.”

Het tweede, positieve, gezichtspunt brengt mee volgens Schilder, „dat ik tenminste zo de **grondslag en de scherpe prikkel tot hereniging kan laten blijven gelden.**”

In deze dingen, zo gaat Schilder verder, gaat het om de erkenning van het Woord des Heren over zijn kerk en het tot zijn recht komen daarvan.

Natuurlijk, het is veel gemakkelijker te zeggen: laat zitten wat zit; de Koning der kerk heeft er blijkbaar niets op tegen dat we om misverstanden, en leugentjes en dwaasheden uit elkaar gaan! En heel wat lastige mensen kunnen dan in het knusse gezelschap van alleen-maar-gelijkgezinden zich koesteren in hun „religieuze behoeften” en zichzelf bevredigen. Maar men vergeet dan dat het in de kerk niet gaat om

zulk een koestering en zelfbevrediging, maar om de ambtelijke **liefdienst**.

De zaak komt evenwel geheel anders te staan als ik weiger het Woord Gods op de achtergrond te laten treden en het objectieve gebod ten aanzien van de kerk niet ernstig nemen. Want dan verwerp ik alle sectevorming en dan houd ik de steeds werkzame prikkel tot hereniging vast. „Want de Koning der kerk blijkt dan geen genoeg te nemen met het feit dat op dezelfde Zondag b.v. in Middelharnis, twee dominees voor God onder ede betuigen, dat **hun persoonlijk** door Hem opgedragen is te doen wat in het formulier als taak van 's Koningswege omschreven staat”.

Schilder besluit dit bewogen artikel met de verzuchting dat het zo wonderlijk is dat sommige irenische zielen menen dat dit door hem ingenomen en verdedigde standpunt de eenheid der kerk tegenhoudt. Lijnrecht daartegenover is hij van oordeel, „dat **alleen** dit standpunt de eis der eenheid vastlegt, en dat het heen-en-weergepraat over eenheid, dat zich van dit standpunt losmaakt, wel roept om eenheid, en nog eens eenheid, maar en passant het grote argument vóór die eenheid verwaarloost, en om het nu eens onparlementair te zeggen, vermoordt.”

Wanneer we dit bewogen stuk van Schilder — het staat in De Reformatie van 19 aug. 1932 — overwegen komen enkele dingen met indringende kracht op ons af.

Vooreerst dit, dat in Schilder's hart als een laaiend vuur brandde de roep van Christus dat **al** de zijnen, **al** de gelovigen, niemand uitgezonderd ook „in het kerkelijke” één zouden zijn.

Al zijn werken, spreken, schrijven, worstelen, polemiseren werd door deze roep gedragen en doorgloeid! Het was de obsessie van zijn leven, de smart van zijn hart, de wond in zijn ziel dat b.v. chr. gereformeerden en gereformeerden kerkelijk gescheiden bleven. Alles wat men daartegen aanvoerde — en hij kende dat precies — werd naar zijn heilige overtuiging door God te licht bevonden om deze scheur te rechtvaardigen. En hij vreesde het oordeel Gods over deze door de Almachtige verdoemde breuk.

Mee om zijn dringend protest tegen deze zondige verdeeldheid blijvend naar allen te laten schreef hij mij meer dan twintig jaar voor zijn dood in een bewogen brief dat er maar één woord op zijn grafsteen mocht worden gebeiteld. Dit: „**dat zij allen één zijn**”.

En daarom moet het gezegd worden dat in wiens hart niet de brandende begeerte en het voortdurend gebed leeft om de kerkelijke eenheid van **alle** gelovigen van **allen** tot wie Christus zegt ze zijn mijn, **innerlijk vreemd** is aan het diepste van wat Schilder bewoog, aan het kostbaarste dat hij begeerde — ook al paradeert men dag in dag uit met zijn naam en met een selectie van zijn gedachten!

Het tweede dat in dit artikel opvalt is dat Schilder bij een poging om tot eenheid te komen van de andere partij geen schuldbelijdenis wil vragen over wat er om en bij de kerkscheuring is geschied. De farizeese gedachte daaraan slaat hij zonder meer neer met dat diepe, echt christelijke en kerkelijke woord: **ook bij ons roept de schuld om vergeving**.

Het derde dat ons in Schilders woord treffen moet is dat hij geen andere basis voor de vereniging of hereniging van kerken wil erkend zien dan de gemeenschappelijke instemming met de belijdenis. Alle persoonlijke- of groepsinzichten, meningen, visies, specialiteiten mogen daarvoor geen verhindering zijn en — ieder mag ze houden.

In de vierde plaats wijs ik er op dat Schilder niet boos zou worden als men ook hem sectariër zou noemen. Dat betekent uiteraard ook dat hij er nog veel minder aan dacht om van het geven van zo'n kwalificatie een etisch conflict of zoiets te maken.

Het laatst waarop ik in Schilders geladen expectoratie wil wijzen is dat hij bij een hereniging met de Chr. Gereformeerden er niet aan denkt van hen te eisen dat ze hun niet meedoen aan de vereniging van 1892 zullen **afkeuren**, evenmin als hij zich de eis wil gesteld zien dat hij die vereniging zou **afkeuren**. **Want de historie is niet normatief**.

Basis van kerklidmaatschap, kerkgemeenschap, kerkherstel, kerkvereniging, kerkhereniging is nooit, ook niet voor een deel, **het goedkeuren of afkeuren van een kerkhistorisch feit uit het verleden** — geen afscheiding, geen doleantie, geen vereniging van 1892 — later zou Schilder daarbij zeggen: ook niet de vrijmaking.

Daarover volgende keer nog wat.

C. V.

Paternaliteit en Paternalisme

TE BERDE

(I)

Toespraak ter gelegenheid van de colleges in de cursus 1966-1967 aan de Theologische Hogeschool te Kampen, op donderdag 29 september 1966, door de pro-rector prof. H. J. Schilder.

Amici commilitones, dames en heren,

Dat we deze cursus beginnen onder bijzondere omstandigheden, is dezer dagen al zo vaak gezegd, dat het met de ernst van die bevestiging in tegenspraak kan zijn, haar nog eens te herhalen. Zeker in deze kring, waar ieder weet dat het begin van de cursus het emeritaat van prof. dr. H. J. Jager betekent, dat prof. J. Kamphuis, rector h.t., tengevolge van zijn ongeval, nog verhinderd is hier aanwezig te zijn, dat prof. C. Veenhof tengevolge van ziekte en terwille van verder herstel buiten deze stad vertoeft, dat — en nu noem ik een feit dat in de afgelopen vakantie mijzelf en anderen wel zeer bijzonder heeft aangegrepen — onze pedel en zijn familie, de heer J. Bos en de zijnen, in zware rouw zijn gedompeld door het omkomen bij een vreselijk auto-ongeval van zijn enige broer, de heer H. Bos, die zelf ook deze school liefhad en heeft gediend. Misschien dat iemand het toch nog maar amper naar een academisch protocol acht, dat ik deze laatste fata noem in één adem met de andere die de kring der docenten en dus de eigenlijke academische gemeenschap betreffen. Toch doe ik het, niet alleen om het ontroerend en aangrijpend karakter van deze gebeurtenissen en de betekenis die zij in feite hadden voor de verzwaaring van het programma van de pedel en zijn bureau in de voorgaande tijd en ten dele nog in deze dagen en weken (en dát is toch wel degelijk een voluit academische kant van dat stuk persoons- en familiegeschiedenis) maar óók omdat juist op deze eigen dag nog weer daarbij kwam de begrafenis van de schoonmoeder van de heer Bos, de weduwe mevrouw N. van Dooren. De heer Bos zei mij dezer dagen: ik kan mij nu uit eigen ervaring voorstellen hoe een predikant zich vaak moet voelen, die van het een naar het ander rent (ik geef het met eigen woorden weer), die van een vergadering naar een huwelijksbevestiging, van die trouwerij naar een begrafenis, van het graf naar een vergadering, vandaar naar een huisbezoek zich heeft te begeven en intussen ook met zijn preek voor a.s. zondag bezig heeft te zijn en bezig is. Het is op zichzelf nuttig voor a.s. predikanten dat zij via dit woord, dat ik geheel onderschrijven kan, iets zien van de nuchtere en lang niet altijd aanlokkelijke leef- en werksituatie van een predikant, want dit is meer dan eens de werkelijkheid van dit wondere, dit wonder-heerlijke, maar alles van een mens opeisende ámbt.

Maar het is niet de voornaamste reden van deze wel heel actuele vermelding van een feit juist vandaag. Die voornaamste reden is deze, dat dit overlijden van de weduwe mevrouw N. van Dooren, die men in de laatste jaren meermalen in het Hogeschoolgebouw op weg naar of van familiebezoek kon ontmoeten, mij — en anderen met mij — een stuk herinnering, een stuk plaatselijke kerkgeschiedenis en een stuk eigen studentengeschiedenis voor de geest heeft geroepen en voluit levend maakt. Want daardoor kwam ons weer voluit voor de aandacht de patriarchale figuur van wijlen Nicolaas van Dooren zélf, die in het Kamper kerkelijk leven een grote plaats gedurende vele jaren heeft ingenomen en die ik nog, reeds hoogleraar zijnde, op zijn sterfbed in het ziekenhuis alhier heb mogen bezoeken. Zondag 1.1. werd ik ergens in den lande van de ene preekplaats naar de andere gereden door een zuster van een der gemeenten die ik diende en die mij sprak van haar respect voor de oudere generatie, bij het wegvallen waar-

van men zo'n leegte kan voelen ontstaan. Ik beaamde haar woorden volledig, juist omdat het daarin maar niet ging om een emotionele en particuliere sfeer maar om de kerkelijke verbondenheid aan de vorige generatie. Ik antwoordde haar: ja, ik voel dat net zo, bijvoorbeeld als ik denk aan het wegvallen van zgn. 'gewone' broeders in het leven der kerk van Kampen, waaraan ik uit mijn studententijd zo'n sterke herinnering bewaar. Toen ik indertijd stond aan het graf van Nicolaas van Dooren, heb ik beseft: hier is een generatie aan het verdwijnen, een geslacht dat wist wat de kerk was, en wat de vreze des Heren was, een geslacht van mensen die een levende band vormden aan de kerkgeschiedenis van voor de Vrijmaking en van eigenlijk ook de vorige eeuw, de geschiedenis van Afscheiding en Doeleantie en Vereniging, van 1905 en van de Vrijmaking. Dat alles is voor het huidige geslacht verleden tijd. Zoals onlangs een uwer, een onzer commilitones hoc tempore, het mij zei: wij hebben de Vrijmaking niet meegeemaakt, wij zijn niet vrijgemaakt maar vrij 'geboren'. Op die formulering kan men desgewenst afdingen, zij was ook niet exact bedoeld, maar wat wél bedoeld was is duidelijk, en was het althans voor mij.

Welnu, ik antwoordde in de auto 1.1. zondag aan die chaufferende zuster: ik kén dat, bijvoorbeeld wanneer ik denk aan mensen als Nicolaas van Dooren te Kampen, wier gemis ik vaak als een pijnlijke werkelijkheid nog ervaar. Ik zou meer namen kunnen noemen maar volsta met deze, op deze dag, een dag na de Hogeschooldag, en de dag van de opening van de cursus, waarop zijn weduwe nu ook ten grave werd gedragen.

We realiseren ons: een tijdperk werd en wordt afgesloten. Een familietijdperk, ook een plaatselijk kerkhistorisch tijdperk. En ik zeg dit niet in een vlaag van emotie, onder de invloed van in deze drukke dagen misschien wat gespannen zenuwen. Want ik heb het voor dezen wel vaker in gesprekken gezegd: de Kerkgeschiedenis in Kampen en in Nederland zou er vandaag anders uitzien, wanneer mensen als Nicolaas van Dooren nog onder ons waren. Daarmee spreek ik nog geen waarderingsoordeel uit, ik constateer nu slechts het feit van dit verschil, deze overgang. En ik doe dit in academisch verband, omdat ik me ervan bewust ben dat ik een cursus open in een zo geheel ander tijdsgezicht dan waarin bijvoorbeeld in mijn studententijd cursussen werden geopend. Ik doe dit in academisch verband, omdat ik met de naam van één zo'n niet-academisch Kamper figuur onwillekeurig een illustratie zich zie opdringen van wat ik vanavond wil noemen: een 'vader-type', zoals ik het zelf heb gekend en meegemaakt. Niet om bij vaderen te zweven, welke ook; ik bedenk ook nu Christus' woord — waarmee trouwens in mijn hoogleraarjaren ook eens een cursus geopend is — 'ge zult niemand "vader" noemen op deze aarde' (Matth. 23 : 9). Maar ik geef ermee illustratie van een type dat ouderen onder ons gekend hebben en dat zó niet meer 'bestaat' vandaag. De illustratie van het 'vadertype' in zijn legale schriftuurlijke zin. Want het evengenoemde woord van Christus sluit niet uit dat dit 'type' inderdaad in de Schrift en op grond van de Schrift bestaat en bestaan móet. Ik herinner er voor nu alleen maar — en dat in het kort, want ik wil erop terugkomen — aan de 'vader' in het Spreukenboek die zijn leerling als 'zoon' toespreekt. Waaraan ik toevoeg dat het nog niet eens om die termen gaat; het gegeven is ook zonder deze benaming aanwezig. En dat is nu juist het onderwerp waar ik vanavond dit eerste algemene college ter opening van de cursus mee aan wil vangen.

Een onderwerp dat ik kort wil vatten in twee woorden: **Paternaliteit en paternalisme**. Daarvoor ligt dus een aanleiding in de ge-

We hebben in deze rubriek een en ander maal wel eens klachten geuit over het G.P.V. Daarom is het des te verheugender om ook eens op gelukkige verschijnselen binnen het G.P.V. te kunnen wijzen.

Opvallend was wel de laatste maanden de zeer positieve wijze, waarop het G.P.V.-Kamerlid Jongeling zich opgesteld heeft tegenover het kabinet-Zijlstra. Juist ook omdat dit kabinet maar steunde en steunt op een zeer geringe meerderheid in het parlement was deze steun des te welkomer. Het doet bepaald goed dat de afkeer van de A.R.-Partij niet zo ver doorgevoerd wordt dat er ook verzet zou geboden worden tegen elk kabinet, waarin leden van de A.R.-Partij zitting hebben. Het goede antirevolutionaire beginsel om niet tegen een maatregel van een regering te stemmen om redenen buiten de maatregel gelegen, werd zo door de heer Jongeling toegepast. Zijn naam als een goed volksvertegenwoordiger werd daarmee bevestigd.

Verheugend is ook dat besloten werd tot officiële samenwerking met het Nationaal Evangelisch Verband (N.E.V.).

Dat is een verband van niet leden van de Vrijgemaakte kerken, die de politiek van het G.P.V. steunen.

"Het N.E.V. wil een versnippering voorkomen en besloot daarom dadelijk niet met een lijst uit te komen bij de verkiezingen. In plaats daarvan staat het N.E.V. achter de kandidaten van de lijst van het G.P.V., omdat zijn vertegenwoordigers werken voor de verwezenlijking van het program in dit manifest" (Nederlands Manifest 1967).

We mogen daarin wel zien een eerste stap op de weg naar nog hechtere samenwerking. De mogelijkheid van één lijst van leden van het G.P.V. en het N.E.V. ligt daarmee ook wel in het verschiep, omdat er uiteraard geen principieel onderscheid is tussen samen dezelfde lijst steunen en samen op dezelfde lijst staan en samen één vereniging vormen.

Kerkelijk gezien is het ook een verheugend verschijnsel, omdat we daarin wel mogen herkennen een realisering van de band die ons bindt aan de gelovigen buiten onze kerken. Hoe meer men in onze kerken die band gaat zien hoe beter dat is, ook voor de onderlinge verhoudingen. En nu er de mogelijkheid is voor de samenwerking tussen synodalen, hervormden en vrijgemaakten, liggen er ook weer betere kansen voor de samenwerking tussen vrijgemaakten onderling.

Het zogenaamde ethisch conflict is daarmee ook wel definitief bijgezet in het mausoleum van de begraven beginselen. En dat is voor het bereiken van betere verhoudingen onderling en met gelovigen buiten onze kerken een obstakel minder.

We kunnen nu ook wel verwachten dat er op de duur weer samenwerking mogelijk zal blijken met de leden van de Tehuis-gemeente in Groningen en dat het incident-Laning hiermee definitief tot het verleden behoort.

Bepaald gelukkig is ook dat prof. Mekkes in dit alles een rol speelt. Op het nationaal appél op 28 januari a.s. zal hij ook het woord voeren over "Strategie en Tactiek". In de titel horen we de officier. Het is gelukkig dat hij in dit alles een rol speelt niet zo zeer omdat prof. Mekkes prof. Mekkes is, maar omdat hij wel genoemd mag worden één van de vertegenwoordigers van de wijsbegeerte der wetsidee en, zoals dr. Meulink het formuleerde, een geharnast verdediger van de leer van de "sovereiniteit in eigen kring". Het is goed als het G.P.V. daarmee weer leert rekenen en vooral als het daarmee leert leven. Het is immers een Schriftuurlijk beginsel. De doorwerking ervan in kerk, staat en maatschappij is zegenrijk. Dat ook het G.P.V. zich nu daarvoor zal gaan inzetten ligt binnen de redelijke verwachtingen.

Amelink

noemde begrafenis van deze dag. Maar daarvoor had ik reeds voordien een andere aanleiding, nl. een onlangs, in de vakantie, verschenen artikel dat voluit raakt onze problematiek als academici, laat ik zeggen de problematiek van de relatie vaders en zonen, niet in gezinsverband, maar in academische verhoudingen.

Dat artikel trof ik onlangs aan in het augustusnummer van het 'Nederlands Theologisch Tijdschrift' van augustus 1966, geschreven door dr. H. Faber, en getiteld 'Theologische studie en pastorale vorming in onze tijd'. Een vrij algemene, vlakke titel, zult u zeggen. Maar die wat bleke vlak dekt dan in dit geval niet de inhoud van het zeer ingrijpende, interessante en dat wil hier voluit zeggen belang-wekkende artikel zelf. Ik zou het gaarne hier wat breder willen weergeven, maar daarvoor ontbreekt de tijd; het is trouwens in uw aller bereik. Laat ik er een paar hoofdzaken uit mogen vermelden. Faber gaat uit van een 'werkhypothese' die aldus luidt:

'dat jonge mensen tegenwoordig opgroeien in een maatschappij, welke gekenmerkt wordt door een vaderloos patroon'.

De deskundige auteur is uitermate bescheiden in het stellen van deze hypothese en de herhaalde verzekering dat zij nader onderzoek en verificatie behoeft. Het is niet mijn bedoeling deze te ondernemen, alleen al omdat ik ertoe niet bevoegd ben. Men zou er wel socioloog en pastoraal psycholoog voor moeten zijn om deze uitspraak, die véél omvat, recht te onderzoeken. Maar het komt me voor dat in deze uitspraak op zijn minst zoveel elementen van waarheid besloten liggen als typering van onze hedendaagse cultuur, dat wij er niet om heen kunnen er aandacht aan te schenken. Want — om een wijze ouderling uit 'mijn' laatste gemeente te citeren —: wanneer het in de wereld stortregent, druppelt het minstens in de kerk. En temeer reden is er voor deze aandacht, naarmate Faber aan deze hypothese de vraag verbindt:

'Welk licht valt er nu van deze werkhypothese uit op onze theologische opleiding?'

De theologische studenten — de andere ook, maar ik beperk me nu tot deze — kennen allen iets van wat Faber noemde de 'ongerichte onzekerheid'. Doch nu ontmoeten zij én in de universiteit én in de kerk de duidelijke invloed van het paternalistische patroon. Ik zou de stelling durven wagen — zo vervolgt hij (dit alles op blz. 445) —, dat in de kerk en in de universiteit het paternalisme zich in deze wereld nog het meest gehandhaafd heeft'. En voorts, 'de vader-figuren van de professoren en de kerkelijke gezagsdragers, passen niet geheel meer in de rol, welke het patroon hun toedicht. Hier ligt ook een reden voor onzekerheid. Aan de oude universiteit is de professor de geleerde, die de student inleidt en eigenlijk inwijdt.' Niet dat er geen afstand was, maar 'thans is... alleen de afstand overgebleven: de hoogleraar is van geleerde tot specialist geworden. Hij lijkt een vaderfiguur, maar is het niet meer' (446). En wat de kerk betreft, in het beeld van de pastor treft niet alleen het functieverlies, maar vooral ook het verlies aan gezag'. 'Toch blijft hij in het kerkelijk patroon de sleutelfiguur. Het gevolg is, dat de studenten met hun onzekerheid in de kerk niet alleen niet opgevangen worden, maar ook telkens gevoelig stoten op irriterende resten van paternalisme'. Hiertegenover baat niet 'een schouderklop, met aanmoediging, opwekking, bevel in elk geval met een moeten'. De relatie wordt daardoor eerder nog verder verstoerd, 'want de onzekere zoekt begrip, steun, kameraadschap, samen op weg gaan, kortom solidariteit'.

Heel belangrijk zijn nog immer in ons universitaire verband 'studieëisen, voorgeschreven boeken, tentamens en examens', maar de

student heeft behoefte aan 'belangstelling, overleg, samenwerken, dingen die in een collegiaal relatiepatroon passen' maar die hij in het feitelijk aanwezige universitaire verband veel minder vindt. En wanneer men dan wijst op de theologie waar de student 'houvast en zekerheid' verwacht wordt te vinden, rijst juist de vraag 'of het niet juist het probleem van het paternalisme is, waarmee de moderne theologie worstelt' (448). Dit alles hangt samen met ons veranderend cultuurpatroon waar 'de vader in het leven van de zoon vager geworden' is (448). Hij is er wel, maar meer op de manier van de kameraad, de raadgever, de van zijn rol en mogelijkheden wat onzekere metgezel... degene, die zelf ook zoekt, die meer gezien heeft, doch die met het leven en zijn problemen ook nog niet klaar gekomen is'. Vanuit deze en aanvullende noties komt Faber tot de 'problemen van de opleiding' (450).

Daarbij is één van de 'aspecten van de ontwikkeling van de moderne universiteit, dat daar voor de leermeester in de oude zin, in

de betekenis van een vaderfiguur... geen plaats meer is'. Dit heeft consequenties voor de theologie en juist ook voor de dogmatiek waarvan men geneigd is in dit verband van onzekerheid het meeste heil te wachten, want 'juist de dogmatiek (is) zo sterk verweven met het paternalistische patroon'. De oplossing zal moeten liggen 'in een andere manier van relatie leggen. In wezen zal het daarbij gaan om visie op wat de traditie is en hoe wij in het heden met deze traditie omgaan' (453).

In het nieuwe patroon wordt de relatie tot de traditie 'gekenmerkt door een aftasten, kritisch beluisteren, samen overdenken en - op grond daarvan - door aanvaarden in de zin van beslissen en toevertrouwen'. 'Leermeester en leerling worden hier op een nieuwe manier compagnons' (454). 'Beiden weten zich onzeker, vandaar dat er sprake zal zijn van een "fellowship of the weak", een kameraadschap van het zwakke en de zwakken tezamen' (455).

(Wordt vervolgd)

H. J. S.

Eenheidsstreven in Australië

Australië is ver weg. Zelfs in onze tijd. We weten er niet zoveel van af. Bovendien is het een uitgestrekt gebied. Het meest bekend zal onder ons wel zijn dat er in dit uitgestrekte gebied een drietal "Vrije Gereformeerde kerken" zijn. Deze kerken zijn ontstaan uit en geïnstitueerd door emigranten uit onze kringen in Nederland afkomstig, die in de jaren na de oorlog en na de kerkelijke vrijmaking eigen kerkelijk leven en eigen kerkelijke erfenis, voor zoveel dat in den vreemde mogelijk is, hebben willen bewaren. Deze kerken bestaan te Albany en te Armadale, beide in West-Australië gelegen, en in Launceston, dat niet op het continent maar op het eiland Tasmanië gelegen is.

Deze drie kerken staan met onze kerken in Nederland in een formeel geregelde kerkelijke relatie, die men onder ons de relatie van kerkelijke correspondentie noemt. De officiële naam waarmee deze correspondentie wordt aangeduid is "correspondentie met buitenlandse kerken". Deze naam is ontstaan uit artikel 86 van de kerkenorde. Dit artikel luidt: "In middelmatige dingen zal men de buitenlandse kerken niet verwerpen, die een ander gebruik hebben dan wij." Zonder nu in dit verband op de betekenis van de bewoordingen te willen ingaan, wijzen wij er op dat tegenwoordig onder ons met deze naam "buitenlandse kerken" worden aangeduid die kerken, die precies gelijk zijn aan onze Nederlandse kerken, maar die uitsluitend hierin van de onze verschillen dat zij niet binnen maar buiten de grenzen van het koninkrijk der Nederlanden bestaan. Onze Gereformeerde Kerken in Nederland staan in kerkelijke correspondentie met Gereformeerde Kerken in andere landen. Tegenwoordig zijn die Gereformeerde Kerken in andere landen van oorsprong allen kerken die in die andere landen geïnstitueerd zijn door Nederlandse gereformeerden, die naar die andere landen geëmigreerd zijn. De bedoeling van artikel 86 is in de aanvang een andere geweest. Toen het artikel zijn plaats kreeg is gedacht aan kerken, die van oorsprong niet Nederlands waren, en die tengevolge van die andere historische oorsprong, gewoonlijk (of altijd) in sommige opzichten andere gebruiken hadden dan de Nederlandse kerken. Met het oog op die kerken die andere gebruiken hadden dan onze kerken is deze bepaling gemaakt. Niet elk ander gebruik in de liturgie vooral, zou men aanvaarden. Wel echter die gebruiken die anders waren dan bij ons, doch die "middelmatige dingen" raakten. We verdiepen ons niet in de vraag wat met deze "middelmatige dingen" bedoeld kan zijn of zal zijn. Dat is een onderwerp op zichzelf. Een onderwerp dat zijn eigen moeilijkheden meebrengt, waar wij ons niet mee bezighouden in dit artikel.

Niet alleen het woord en begrip „buitenlandse" ook het begrip "correspondentie" welke onze kerken met de tegenwoordige "buitenlandse kerken" onderhouden is in betekenis verschoven gedurende de laatste tientallen jaren. Wanneer wij lezen hoe door de generale synoden van Dordrecht, 1893, en van 's Gravenhage in 1914, regelingen voor deze correspondentie werden vastgesteld dan is uit deze rege-

lingen zelve duidelijk dat men toen nog dacht aan kerken in het buitenland die niet-Nederlands van oorsprong waren. Met andere woorden men had toen kerken op het oog die zuiver buitenlands waren en men heeft toen niet gedacht aan emigranten-kerken die uit ons land stammen en die begeren zoveel mogelijk te bewaren van eigen Nederlands kerkelijk leven en kerkelijke erfenis.

Tengevolge van deze verschuiving in de betekenis van de term en het begrip kerkelijke correspondentie in de laatste decennien, zijn we wat anders gaan bedoelen met deze term dan men in het begin van deze eeuw er nog onder verstond. Tegenwoordig bedoelen we er eigenlijk mee, dat wij die kerken en kerkjes in het buitenland, die van afkomst uit onze kringen stammen, niet zullen vergeten en ze zullen vasthouden als het kan in de kring van ons Nederlands kerkenverband.

De drie kerken in Australië willen dat laatste graag. En het is goed dat wij ze niet vergeten. Zij behoren tot onze broederschap. Zij hebben het niet gemakkelijk de Nederlandse erfenis die zo geweldig veel goeds bevat, niet kwijt te raken in de vreemde. We kunnen als zeker aannemen, dat het volgende geslacht dat niet in Nederland geboren is en dat de kerkelijke vrijmaking hier te lande niet zelf heeft meegeemaakt, nog veel meer moeite zal hebben met het bewaren van de kerkelijke erfenis uit Nederland meegebracht door de vaders. Vooral ook omdat dat volgende geslacht, dat niet in Nederland geboren is, geen Nederlands meer spreekt of leest. Of als het dat nog doet het zo gebrekkig doet dat het stellig niet meer naar Nederlandse lectuur grijpt.

Het niet-vergeten moet vooral uit de kerken zelve komen. Niet uitsluitend via de weg van de z.g. kerkelijke correspondentie laten deze drie Australische kerkjes zich nogal eens horen op onze generale synoden. Soms op een wijze die zou doen denken dat zij meer dan drie kerkjes zijn en meer dan een classicale vergadering hier te lande. Terwijl elke classicale vergadering meer kerken vertegenwoordigt dan haar z.g. synode. Zij laten zich wel eens horen alsof zij op een gelijk niveau zouden staan met de driehonderd Nederlandse kerken die hier via de afgevaardigden in generale synode bijeen zijn. De broeders in de Australische kerken kunnen veel beter en veel meer steun ontvangen wanneer zij persoonlijke en levende relaties blijven onderhouden met die plaatselijke kerken in het oude vaderland waaruit velen van haar leden afkomstig zijn. Van die kerken in het oude vaderland kunnen zij op velerlei wijze hulp, steun en bemoeiding ontvangen.

Naast deze „Vrije Geref. Kerken" die door emigranten geïnstitueerd zijn, die uit onze vrijgemaakte kerken afkomstig zijn, bestaan er ook Gereformeerde Kerken, zonder het bijvoeglijk naamwoord „vrije". Deze zijn voornamelijk ontstaan uit emigranten uit de synodale kerken hier te lande.

Deze kerken bezitten een eigen Theol. Hogeschool te Geelong. Eén van de hoogleraren aan deze

hogeschool is prof. dr. K. Runia. Van zijn hand is onder andere het mooie boekje uit de boekenreeks van de Fa. Kok te Kampen, getiteld: „Religie zonder God?” met als ondertitel: „Het nieuwe modernisme van Robison en het oecumenisch geloof.” Uit dit boekje blijkt dat prof. Runia niets van het z.g. oecumenisme van de Wereldraad van Kerken moet hebben. Een tijd geleden heeft deze prof. Runia geschreven over het eenheidsstreven dat onder de druk van de oecumenische beweging ook in Australië op gang gekomen is.¹⁾ Hij schreef dat de Presbyteriaanse, de Methodistische en de Congregationalistische kerken al jaren bezig waren met besprekingen omtrent eenheid. Tot dusver zijn er twee rapporten verschenen over dit onderwerp. Het ene hield zich vooral bezig met de toekomstige eenheidskerk. Dit rapport is van verschillende zijden becommentarieerd.

Het grote bezwaar van de zijde der evangelische christenen was dat het allemaal zo vaag was wat werd voorgesteld, dat zowel een vrijzinnige als een rechtzinnige, zowel een Arminiaan als een Calvinist de voorgestelde geloofsbelijdenis zou kunnen ondertekenen.

Het tweede rapport hield zich bezig met de structuur van de toekomstige kerk. Het voorstel in het rapport gedaan luidde dat de nieuwe eenheidskerk een bisschoppelijke organisatie zou krijgen. Dit was een merkwaardig voorstel omdat geen van de genoemde samensprekende kerken een bisschoppelijke organisatie bezit. Waarom dan dit voorstel?

Vonden deze Presbyterianen, die veel waarde aan het ambt der gelovigen hechten, en de Congregationalisten, die erg gesteld zijn op de zelfstandigheid en de vrijheid van de plaatselijke kerk, nou opeens een bisschoppelijke kerkregeling zo aantrekkelijk?

Het enige antwoord dat mogelijk is, schrijft prof. Runia, is dat zij vooruitgekeken hebben en gedacht aan de tijd, die naar zij hopen niet zo lang op zich zal laten wachten, dat ook de Anglikaanse of Engelse kerk met haar hiërarchische regering, zal meedoen aan het gesprek over eenheid.

In de laatste tijd zijn deze rapporten druk besproken en bleek bij de gen. synode van de Methodisten de grote meerderheid van de afgevaardigden voor de eenheidskerk te zijn. Een leidende figuur in de Methodistische kerk heeft zich scherp afkeurend uitgelaten over iemand die graag wilde dat de kerk een duidelijke uitspraak over wezen en gezag van de schrift zou doen.

„Wij geloven niet meer in een onfeilbare bijbel, een papieren paus”.

Onder de Presbyterianen is meer verzet tegen de voorgestelde gang van zaken. Vooral in de staat New South Wales en de hoofdstad Sydney beginnen de orthodoxe presbyterianen zich te roeren. Zij hebben een organisatie opgericht om de aloude grondslag der kerk, de Westminster Confessie en de twee Westminster Catechismi te bewaren.

De Anglikaanse kerk is zoals we schreven, nog niet bij deze officiële eenheidsbesprekingen betrokken, op basis van de voorgestelde bisschoppelijk structuur van de nieuwe kerk, kunnen zij echter zonder bezwaar mee gaan doen. Prof. Runia ziet het er in de nabije toekomst ook van komen. In de Australische Raad van kerken werken zij al jaren samen.

De „evangelicals” in de Church of England in Australië zien dit streven echter met zorg tegemoet. Ook onder hen wordt een nieuwe activiteit zichtbaar. In Sydney werken deze mensen vooral samen via de Evangelische Alliantie. Dit is een organisatie opgericht in de vorige eeuw (1846) in Engeland met als grote doel in die tijd het toenemend rooms-katholicisme in de Church of England, en daarbuiten te bestrijden.²⁾

In bijna elke staat van Australië zijn er afdelingen waar deze „evangelicals” samenwerken, wel te verstaan „evangelicals” uit verschillende kerken. En de laatste tijd wordt er veel gesproken volgens prof. Runia, over een basis voor een toekomstige Evangelische Kerk. Velen zien voor wat de toekomst betreft, de noodzaak van een afscheiding aankomen en beseffen dat het goed is zich daarvan wat de fundamentele zaken aangaat, nu reeds te prepareren.

Prof. Runia stelt de vraag waarom deze „evangelicals” zich nu opeens zo druk maken wijl zij het toch tientallen jaren in hun eigen kerken hebben uitgehouden naast en met vrijzinnigen zoals bijvoorbeeld in ons land de Gereformeerde Bonders en vroeger de Confessionelen, het in de Herv. Kerk altijd hebben uitgehouden samen met vrijzinnigen.

Hij meent dat de „evangelicals” op één punt toch een groot verschil zien tussen het samengaan in de oude kerken met vrijzinnigen enerzijds, en het samengaan met vrijzinnigen in de nieuwe eenheidskerk van de toekomst anderzijds. Dit verschil is dat zij in de oude kerken wel met vrijzinnigen samengingen, maar zulks in een kerk, die officieel nog altijd stond en staat op de grondslag van de belijdenissen uit de tijd van de reformatie van de zestiende eeuw.

Officieel kan men zich in deze oude kerken beroepen op de belijdenis. Maar in de nieuwe eenheidskerk der toekomst met haar nieuwe en vage belijdenis is de belijdenis uit de eeuw der reformatie afgeschaft. Daarom wordt voor hun gevoel de nieuwe situatie wanneer hij straks werkelijkheid zal zijn, praktisch onhoudbaar en moet het wel op een scheiding uitlopen.

Er zijn in Australië op dit punt dus grote zaken aan de orde. Een kerk staat of valt ten laatste met haar belijdenis-ook wanneer de belijdenis niet gehandhaafd wordt, kan men appelleren aan de officiële belijdenis zolang de kerk die nog heeft. Dit appelleren is afgelopen wanneer de oude belijdenis der reformatie heeft plaats gemaakt voor een belijdenis die in vrijzinnige geest is opgesteld.

J. Meester

¹⁾ In een artikel in het „Gereformeerd weekblad” van 25 maart 1966.

²⁾ Na de oprichting hebben ook in ons land onderscheidene vooraanstaande figuren in het christelijke en kerkelijke leven met deze Alliantie contacten onderhouden zo o.a. Groen van Prinsterer en Van Oosterzee.

BOEKBESPREKING

Een gevangene schrijft, brieven van Paulus aan de kerk te Filippi en aan Filémon (bestelno. 850; prijs: f 0.50)

Licht, het evangelie van Johannes (bestelno. 844; prijs: f 1.—)

Vaart, de Handelingen der apostelen (bestelno. 845; prijs: f 2.—)

Deze drie zeer verzorgde en handzame uitgaafjes van het Nederlandsch Bijbelgenootschap (afdeling verkoop postbus 620 Haarlem, en bij uw boekhandelaar) brengen voor weinig geld een moderne nederlandse vertaling onder uw bereik die u als u de veertig gepasseerd bent, stellig niet nodig hebt, waaraan u zich misschien hier en daar wel ergert, maar die de jonge kerk en de jongeren buiten de kerk, stellig toespreekt en die ze nodig hebben als brood. De boekjes zijn voorzien van noten onderaan de bladzijden met verklaring van moeilijke en vreemde woorden, een toelichting vóór in of aantekeningen achterin, kaartjes, en vele treffende foto's die bij de tekst een heel eigen functie vervullen door op hun wijze mee te helpen om de inhoud van de bijbelse openbaring in het culturele milieu van hun tijd of in dat van de moderne mens te plaatsen.

De tekst is volkomen aangepast aan de goede vertrouwelijke omgangstaal van vandaag. Dat brengt mee dat de Here Jezus zijn discipelen en b.v. ook Annanias Saulus, aanspreekt met „je”. Men moet daar aan wennen. Ouderen zullen dat niet kunnen, maar u moet jongeren in een bijeenkomst van jongeren deze vertaling horen lezen om te vatten hoezeer ze leeft.

Onze prachtige Statenvertaling is een cultuurmonument van de eerste orde. Ze heeft de Nederlandse taal gestempeld in de zestiende en de zeventiende eeuw, en het kerkvolk aangesproken en geïnspireerd tot in de twintigste. De destijds bekende declamator Berkhemer koos nog in de oorlogsjaren en kort daarna deze vertaling wanneer hij begeleid door de harpiste Rosa Spier, de geschiedenissen van de koningen Saul en David op één avond voor volle zalen herleven deed. Maar men voelde ook toen al dat het de kunstenaar was die het woord deed opstaan uit het woord. Voor de jongeren van toen werd deze „overzetting” al een antikiteit. En met de snelheid die aan onze tijd eigen is, is ze inmiddels tot een fossiel geworden.

De zielsdiepe eerbied waarmee een huisvader de zondagmorgen in de kring van zijn gezin reeds bij het gemeenschappelijk ontbijt wijding gaf door de juichende lezing van psalm 92 in de oude vertaling, iedere rustdag weer, zelfs bij het felst verdriet, — de majesteit waarmee een eenvoudige voorlezer zich een koningskind wist wanneer hij de gemeente in het godshuis voor mocht gaan in de triomfantelijke lezing van Jesaja 44 in diezelfde vertaling, ze horen bij een tijd waarin het woord nog de volstrekte heer-

schappij bezat in de hiërarchie van de onderlinge communicatie, de tijd van de leerrede, de tijdrede, de deputatenrede, de parlementaire redevoering en het openbaar debat, de tijd ook van het dikke kerkboek en de hoge hoed, van de hele noten en de lange jas. Ze horen ook bij een levensgevoel dat nog rust kende en „privacy”, rust voor de brief, de binnen-kamer, en de puriteinse zondag. Die tijd schijnt voorbij, voorgoed.

De z.g. „nieuwe vertaling” van het Nederlandsch Bijbelgenootschap die inmiddels algemeen is ingeburgerd mag dan wat betreft het gebruik van de Nederlandse taal achterblijven bij de rooms-katholieke Canisius-vertaling, en nog meer bij de eveneens rooms-katholieke Wilibrord-vertaling (alleen van het Nieuwe Testament), ze kwam eerder te laat dan te vroeg. Iedere vertaling heeft haar foutjes en haar vlekjes, voor de schriftgeleerden en de taalgeleerden. Ook deze, uiteraard. Maar haar verrijning is een weldaad geweest voor jong Nederland. En dat dit werk wordt voortgezet, dat deze vertaling niet als een eindredactie wordt beschouwd, getuigt van wijs inzicht. Wie enigszins op de hoogte is van de moderne literatuur weet, hoe snel onze taal zich evolueert, en hoe verrassend mooi ze kan zijn in de hand van de jonge generatie die de dingen gewoon-alledaags, maar fris en raak weet te zeggen. Ook bijbelvertalers kunnen daar hun voordeel mee doen. De hier aangekondigde proeven van de nieuwste bewerking tonen dat zonneklaar. Dat neemt niet weg dat er plaats blijft voor kritiek. Ook dit is geen eindredactie.

Dat een bijbelvertaling ook in gedeelten verschijnt, ook voor volwassenen, is niets nieuws. Wel zijn dat de kunstfoto's die tussen de tekst zijn opgenomen, niet als een ornament, een verfraaiing zonder meer, maar min of meer functioneel. Ze hebben de functie, de tekst nog meer aanspreekbaar te maken. En hier duikt heel het probleem op van de verhouding van woord en beeld.

De moderne communicatiemiddelen hebben via het beeld niet alleen de wereld in onze huizen gebracht, ze hebben daardoor ook het levensgevoel van de jongere mens diepgaand gewijzigd. De belevingswereld is ontgrensd en ontremd. Grenzen zijn weggefallen, naar alle zijden. Dat is een kwestie van techniek. Remmen zijn overwonnen, innerlijke remmen, — dat is een kwestie van christelijke vrijheid in verantwoordelijkheid. Met de gevaren van dien, en de zegen van dien. Een belangrijk winstpunt is ongetwijfeld dat de betrekkelijkheid van louter verstandelijke onderscheidingen en beslissingen die soms zeer lang gemeen goed zijn geweest, aan het licht is gekomen. Door het beeld, de documentaire, zijn tal van abstracties vervluchtigd en is de mens in de totaliteit van zijn bestaan ontdekt en ook ontmaskerd. Het door twee verschrikkelijke oorlogen op zijn existentiële nood teruggeworpen leven is bovendien grenzeloos en schaamteloos aan het licht gebracht. Psychologie en fotografie gaan hierbij hand in hand. De kunstenaar van vandaag betrapt het leven op heterdaad, met het bezwerende, als met een magische kracht geladen woord, — de moderne romanschrijvers —, en met de onthullende, soms ook onthutsende foto, die veel meer is dan een illustratie, maar geestelijk röntgent tot op het bot. De romankunst is genoegzaam bekend. De fotokunst, de existentiële fotokunst, minder. In Nederland kreeg zij bekendheid door de zeer druk bezochte tentoonstelling, destijds in het Stedelijk Museum te Amsterdam gehouden, getiteld: „Family of Men”. Van de complete catalogus van het tentoongestelde materiaal zijn in verschillende vorm diverse oplagen verkocht. Sedert verschenen de fotoboeken en boekjes (pockets vaak) met de regelmaat van de uitgeversklok. Eén bijzonder aardig voorbeeld wil ik hier noemen: het „zwarte-beertje” „Kinderen kennen geen grenzen”. Was de tekst bij dergelijke uitgaven en uitgaafjes veelal uiterst summier, kunstelaars als de dichter-fotograaf Lucebert kwamen met beeldboeken waarin een poëtische tekst en een „poëtische” foto elkaar als het ware interpreteren. Het is duidelijk dat dit balans-matige, dit met elkaar in evenwicht zijn van foto en tekst, slechts door de kunstenaars wordt bereikt. Maar er zijn treffende voorbeelden van te vinden.

Het is vanzelfsprekend dat bij uitgaven van de Bijbel het woord (het Woord immers) het beeld (ons beeld) niet behoeft, om zielen te bekeren tot zaligheid. Maar iets anders is, of wij Bijbeluitgaven niet mogen verlichten met het beeld. Onze vaders maakten van de uitgave van de Staten-Bijbel een waar pronkstuk van papier,

letter, band en slot. Het is de tijd van meer van die statige folianten: Alle de Wercken van Jacob Cats, de Historiën van Flavius Josephus, en vele meer. Steeds heeft men de Bijbel-uitgaven ook aangepast aan het gewaad van de eigentijdse cultuur. En dat niet alleen wat betreft formaat, bladspiegel, lettertype en band. De Bijbels met platen van Gustave Doré zijn algemeen bekend. Toch is er anderzijds ook altijd geweest het zuivere gevoel voor de geheel enige betekenis van het Boek der boeken als Woordenopening. De bijbeluitgaven werden niet dan bij uitzondering met platen verlucht. Zoveel te meer werden echter bij het bijbels onderricht in school- en catechisatielokaal illustraties en platen als hulpmiddel gebruikt. Jammer genoeg vrijwel steeds op een wijze die aansloot bij een dieptepunt van de religieuze kunst. Ook bijbelgedeelten of -boeken met tekeningen of platen sloten zich aan bij de zoetelijke geromantiseerde wijze van uitbeelden. En werd een enkele keer echte kunst geboden, zoals in de bekende Rembrandt-bijbel, dan was de kunst no. 1 en de bijbeltekst volledig daaraan ondergeschikt.

De foto, en de kunstfoto helemaal, bracht ook hier een nieuw aspect. En het is boeiend, te zien hoe de instanties die zich met de uitgave en verspreiding van bijbelgedeelten bezig houden, dit nieuwe middel hanteren. Min of meer parallel met de hier besproken boekjes verschenen in Duitsland bij Quell-Verlag, Stuttgart, de beide delen van „Das Neue Testament für Menschen unserer Zeit” (Het Nieuwe Testament voor mensen van onze tijd): in 1964 het eerste deel, omvattende de vier evangeliën; in 1965 het tweede, behelzende de rest van het Nieuwe Testament, beide delen met een keur van meestal voortreffelijke foto's die functioneel in de tekst zijn geplaatst. In 1964 verscheen ook „Licht”, in 1965: „Vaart”; beide uitgaven vop het Nederlandsch Bijbelgenootschap.

De duitse uitgave richt zich uitdrukkelijk tot mensen van onze tijd, dat wil hier stellig zeggen: tot de jongere generatie die voluit in het moderne leven staat, en ze wil laten zien dat de Bijbel geenszins een verouderd boek is. Vandaar niet alleen de moderne vertaling (in dit geval bovendien met interpreterende motto's), maar bovendien kunstfoto's die door de indringende wijze van fotograferen en vaak ook door dat wat gefotografeerd is, niet minder modern zijn. Uiteraard is de rol van de foto's beperkt (ongeveer 80 stuks op een 370 pagina's in het eerste deel). Van een balans-matige verhouding kan kwantitatief geen sprake zijn, maar ook kwalitatief niet. Waar naast een bepaalde tekstplaats een foto verschijnt, kan deze laatste aan het denken zetten. Meer niet, maar dat is in bepaalde gevallen al veel. De uitgever zelf zegt dat tekst en beeld als het ware de hoekpijlers vormen van een brug, nu eens dicht bij elkaar, dan weer ver van elkaar verwijderd, waarvan de verbindende boog door eigen gedachten gevormd moet worden. Modern is het weer dat die pijlers in sommige gevallen heel ver uiteen staan, zodat de goede gedachte gewekt wordt door een soort schokeffect. Er worden echter ook wel onjuiste gedachten gesuggereerd, b.v. waar bij Matth. 4 : 18, de woorden: „zij waren vissers” (te weten: Petrus en Andreas) worden toegelicht met een foto van een der zittingen van het tweede Vaticaans Concilie in de Sint Pieter te Rome. Dat is een uitzondering, maar het toont de grenzen van de methode.

Waarom deze uitweiding over de duitse uitgave? Omdat de vergelijking uitwijst dat bij de nederlandse uitgaafjes (al of niet onder invloed van, of in samenhang met de duitse) in dezelfde richting is gedacht, maar de nodige reserves zijn betracht, en in het laatste zelfs een stap terug is gedaan. In „Licht” is een enkele foto (de laatste) zuiver illustratief en staan in de overige gevallen de pijlers van woord en beeld (ik gebruik nog even de boven aangehaalde vergelijking uit de duitse uitgave) zo dicht bij elkaar dat de op dit punt meest gewetensvolle gebruiker er bezwaarlijk iets tegen kan hebben. In „Vaart” zijn vier foto's opgenomen van de zee en schepen in zee, die toch tot op zekere hoogte illustratief zijn te achten, en voorts een vijftiental (heel mooie!) dat in de oosterse landen is genomen en daardoor de lokale kleur van de tekst aanmerkelijk verduidelijkt, zonder tegelijk als een moderne blikvanger te werken. — De foto's van de nederlandse uitgaafjes richten zich zeer bepaald niet alleen tot de moderne mens die van de Bijbel vervreemd is, maar tot iedere bijbel-lezer die de Heilige Schrift nieuw wil horen spreken in de taal van zijn tijd en met de hulpmiddelen van zijn tijd. Zij dienen gebruikt te worden

naast de eigen bijbel in de officiële vertaling van het Nederlandsch Bijbelgenootschap.

Er wordt allerwege geklaagd over gebrek aan bijbelkennis. Zou niet een van de redenen van dat tekort gelegen zijn in het feit dat zelden een bepaald bijbelboek in één adem wordt uitgelezen? Dat althans voor jonge mensen tussen de stroom van lectuur en literatuur in de taal van hun tijd de bijbel een „vreemd” element blijft, verheven, maar min of meer buiten de dagelijkse praktijk van alle dag? — Koopt u deze boekjes en kijkt u eens, of u er uw wat oudere en misschien al uithuizige kinderen niet een bijster plezier mee kunt doen. En hebt u die niet, nog niet,, of niet meer, koopt u ze dan toch. U steunt er het prachtige werk mee van het Bijbelgenootschap, dat in deze tijd van luxe n.b. met gapende cijfers werkt.

J. Bosch

A. van der Meiden — **Het gezicht van de kerk** — publiciteit en public relations van de kerkelijke gemeente. Uitg. Bosch & Keuning n.v., Baarn. f 5,90.

Dit is geen boek, dat elk lid van de kerk moet lezen. Het is vooral bestemd voor hen, die iets te maken hebben met publiciteit. Dus voor Kerkbode-redacteuren en medewerkers. En voor instanties, die geldwervingsacties hebben te leiden enz.

Maar dat wil niet zeggen, dat meelevende kerkleden hier geen interessante dingen zouden vinden. Soms ook beschamende.

De schrijver weet zeer wel, dat het beste publiciteitsmiddel van de kerk is: „de houding van de gemeente in de wereld, de leesbare brief” (bl. 44). Hij wijst er op, dat het Evangelie verbreid is eerst door mondelinge overdracht en daarna bijv. door de brieven van Paulus. Dan vervolgt hij: „Een derde medium van openbaarmaking was het gedrag van de gemeente en haar leden, de wijze van optreden in de wereld. Tal van uitspraken van Paulus wijzen op de propagandistische waarde van een christelijk optreden van gemeenteleden in hun dagelijksche omgeving. Daarmee bedoelen we niet zozeer de vorming van de gemeente zelf, als instituut, hoewel veel misverstanden dat ook in de antieke wereld meegebracht heeft, doch meer nog wat Paulus noemt: het licht laten schijnen onder de mensen” (bl. 49 v.).

Het komt mij voor, dat dit nog het beste middel is van „publiciteit” van de kerk. En als het daaraan ontbreekt helpen andere middelen niet veel.

Van de nieuwe middelen als radio, film en televisie verwacht de auteur veel. We staan volgens hem nog maar aan het begin van de ontwikkeling en daar zal hij wel gelijk aan hebben. Hij schrijft: „Wat zouden we zeggen, indien de gemeenteleden via een gesloten t.v.-circuit in contact komen met de zondagse prediking, met het diaconaat en het pastoraat? Een generatie die de kerkelefoon als normaal accepteert mag toch niet verbaasd zijn wanneer ook de kerkelevisie aan de horizon opduikt? Wat zal ons beletten in de toekomst vergaderingen vanuit de luie stoel bij te wonen en ons zegje te zeggen via de televisiefoon?” (bl. 51).

Het zal nog wel even duren, denk ik, voor het zover is en het is nog de vraag of het ooit zover zal komen. Waar blijft de echte gemeenschap als elk in een luie stoel naar een preek zit te luisteren in eigen huis? De direkte mondelinge prediking van het Evangelie zal toch altijd wel moeten blijven. In één opzicht zou dat luisteren vanuit de luie stoel wel voordelen bieden: We zouden de dure, zeer onproductieve kerkgebouwen niet meer nodig hebben, die schatten verslinden.

Dat de schrijver pleit voor meer openheid van de kerkelijke vergaderingen ligt voor de hand. Hij neemt terecht een loopje met de kerkeraadverslagen, die weinig meer zeggen dan dat de vergadering werd geopend en gesloten. Hij pleit sterk voor een publiciteitscommissie, die voor „het gezicht” van de kerk moet zorgen. Kan dit niet in een kleine gemeente, dan zou dit classicaal, provinciaal of in ringverband geregeld moeten worden. Die commissie zou gevormd moeten worden door specialisten. Totnogtoe vond men het vanzelfsprekend het voorzitterschap daarvan in handen van een predikant te leggen. Daarvan zegt de auteur: „We zouden daar met alle kracht tegen willen protesteren” (bl. 62). Natuurlijk zal hij er bij betrokken worden op de een of andere manier. Maar van publiciteit heeft hij in z'n opleiding nooit iets geleerd. Dan volgt dit: „Niemand mag hem dat kwalijk nemen. Het

behoort immers tot die onuitroeibare schandalen in onze kerken, dat het ambtsbeeld zó overtrokken is dat wij de afgestudeerde predikant ervan verdenken dat hij behalve de theologische faculteit terloops ook nog enige andere faculteiten met succes doorgewandeld heeft”.

Daar zit veel waars in. Men verwacht van een dominee, dat hij overal verstand van heeft. Sommige predikanten menen ook wel, dat zij dit hebben, getuige hun spreken op allerlei vergaderingen over allerlei onderwerpen. Ze schijnen thuis te zijn niet alleen op het terrein van de kerk, maar ook van staat en maatschappij. Ja van elk terrein des levens.

Aan de „leken” wil de schrijver een grotere plaats geven dan totnogtoe wel gewoonte is. In de kerk „regeren en redigeren” volgens hem de theologen al te zeer. Wel iets om over na te denken.

Ik las dit boekje met plezier.

H. J. Jager

PERSSCHOUW

De dissertatie van dr. J. Douma

Ik beloofde de lezers ook in kennis te stellen met het tweede artikel dat prof. Herman Ridderbos in het Gereformeerd Weekblad schreef.

Hier volgt het:

De dissertatie van Dr. J. Douma, waarover ik nog enkele kritische opmerkingen wilde maken, is mede daarom boeiend, omdat zij opnieuw de vraag aan de orde stelt van de verhouding van geloof en geschiedenis, van christendom en cultuur. Deze onderwerpen schijnen in een tijd, waarin een groot deel van de theologie in een eindeloze analyse van het ware-mens-zijn gevangen is en ook in het evangelie geen andere dimensies meer schijnt te kennen dan die in de menselijke existentie hun maat vinden, niet erg actueel meer. Toch ervaart men het als een bevrijding en verfrissing, in dit boek weer de wildere verbanden te zien, waarin theologen als Calvijn, Kuiper en ook Schilder de betekenis van het Woord Gods hebben gebracht te verstaan. Want welke critiek men op hen moge hebben, zij zijn niet bij de mens blijven staan, maar hebben geleerd het evangelie en het geloof als een alles-omvattende zaak te zien. En wanneer dat ons zou gaan ontbreken en de geweldige bijbelse omraming van schepping en voleinding aan ons geloof niet meer mede zijn inhoud en gestalte zou geven, dan zou voor mijn besef het Christen-zijn op een onherkenbare wijze gedevalueerd en van zijn waarlijk op God gerichte inhoud beroofd zijn. Zo leert in ieder geval de Schrift ons leven en zo hebben degenen, die de gereformeerde religie gestempeld hebben, het ons ook steeds weer geleerd. Voor hoeveel vragen ze zich daarbij gesteld zagen en van welke onvolkomenheden zij blijk gegeven hebben, kan de dissertatie van Dr. Douma ons ook leren. Maar dit neemt niet weg, dat zij de ware godsdienst niet enkel gezocht hebben in de aandacht, die de (vrome) mens voor zichzelf en eigen geestelijke ontplooiing dient te hebben, maar altijd weer gewezen hebben naar wat Paulus de lengte en breedte, de hoogte en diepte noemt van hetgeen God ons in Christus heeft geschonken.

Terwijl Dr. Douma ons in die gedachtenwereld terugvoert en zijn boek daarom (bij mij althans) de aandacht gemakkelijk gespannen houdt, zijn van hier uit voor mijn besef ook enkele kritische vragen te stellen bij zijn beoordeling van wat Kuiper, Schilder en Calvijn over de algemene genade geleerd hebben. Mijn bedoeling is daarbij niet tot uitvoerige uiteenzettingen te komen — waartoe men op dit gebied zeer gemakkelijk vervalt — maar enkele punten te noemen, die voor mijn besef van algemeen belang blijven.

a. Volgens Douma is Kuipers leer van de algemene genade onaanvaardbaar, omdat zij verkeerd gericht is, nl. niet op het heil en op de kennis van God maar op de cultuur. Mijn vraag zou zijn of iemand dat kan scheiden. Misschien zal de auteur zeggen, dat Kuiper dit te veel gedaan heeft en de cultuur te veel of te eenzijdig in zijn zelfstandig voorwerp van de gemeene bereikt heeft gemaakt. Hoewel ik mij niet graag op één lijn wil stellen met allen, die als Dr. Douma zich speciaal met Kuipers cultuurbeschouwing hebben bezig gehouden, kan ik geloven, dat in dit oordeel waarheid steekt. Toch — en hier beginnen mijn bezwaren —, hoe denkt Dr. Douma klaar te komen met het geweldige verschijnsel van de menselijke ontwikkeling en cultuur-ontplooiing, als wij daarin niet óók een vrucht mogen zien van Gods algemene genade?

Ik weet, dat de Schrift over die „ontluiking” (zo Kuyper) bijzonder weinig in opzettelijke uitspraken zegt. Maar is zij er niet? En is zij buiten het geloof in het scheppende en conserverende en in Christus verlossende werk van God te verstaan? Kan men dan zeggen, dat de algemene genade zich slechts richt op het heil van de mens (zij het dat zij hem niet tot dat heil brengt) en niet óók op de cultuur? Als God zijn zon doet opgaan over bozen en goeden en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen, geschiedt dat dan alléén om de mens op God attent te maken en niet ook om zijn akker vruchtbaar te maken en zijn leven tot ontplooiing te brengen? En heeft dit laatste dan géén doel „op zichzelf”, d.w.z. nog niet een ander doel dan om de mens tot bekering te roepen of hem alle onschuld te ontnemen? Is dit dan toch weer niet te weinig „breed” (d.w.z. te weinig- theologisch) gedacht?

b. Schilder betrok de cultuur wel in zijn conceptie. Maar hij zag er enkel afval, enkel toornwerking van God in, voorzover deze cultuur niet uit de bekering tot God voortkwam en geen vrucht was van het gelovig aanvaarden van het „algemeen cultuur-mandaat”. Een rechtlijnige uitwerking van zijn dubbele, zuiver „symmetrische” praedestinatieleer. Douma wil Schilder in zijn verwerping van de algemene genade niet volgen. Ook wil hij van Schilders harde praedestinatieleer niet weten. Gelukkig m.i.! Maar, als ik het goed versta, vond hij Schilders cultuur-pessimisme toch wel bijbelser dan Kuypers leer. Mijn vraag is of je wel zo selectief te werk kunt gaan. Wie de bovengenoemde veronderstellingen van Schilder verwerpt, kan hem m.i. om zijn ernst moeilijk prijzen. Want die ernst had dan blijkbaar toch een andere wortel dan ook Dr. Douma in de Bijbel kan vinden. Men mag Schilder niet ontzeggen, dat hij (huiveringwekkend) consequent was in zijn cultuurbeschuwing. Maar men kan m.i. niet halverwege bij Schilder instappen of uitstappen. Daarom overtuigt mij Douma's voorkeur voor Schilder theologisch niet. En ze zou het Schilder zelf stellig ook niet gedaan hebben.

c. Dr. Douma kruipt — als ik het zo mag zeggen — het liefst tegen Calvijn aan. Bij deze vond hij enerzijds de notie (niet de léér!) van de algemene genade, anderzijds de belijdenis van het vreemdelingschap der gelovigen en nog géén sporen van het cultuur-optimisme, waartoe z.i. de beschouwing van Kuyper gemakkelijk leidt. Er is hier veel, dat mij aanspreekt. De meditatio futurae vitae (overdenking van het toekomstige leven) is een van de diepste hoofdstukken van Calvijns Institutie. En de geweldige spanning tussen levens-aanvaarding en vreemdelingschap erken ik. Want in een secularisatie in de zin van een legitieme profanisatie van het leven of een deel daarvan kan ik niet geloven. Maar toch blijft het voor mij een vraag, of men van Calvijn kan uitgaan en zich — om het zacht te zeggen — zozeer van iedere cultuurgedachte kan distancieren als Douma blijkbaar wil. Hij ziet n.l. (anders dan Kuyper) niet alleen in de algemene genade geen cultuurvormende kracht, maar hij ziet ook als christen geen cultuur-„program”. Hebben we — zo vraagt hij — een taak in de cultuur, omdat een cultureel program, door God gegeven moet worden afgewerkt voor het einde kan komen? Of moeten we, zolang de wedergeboorte nog uitblijft (omdat de verkondiging van het evangelie nog niet voltooid is), werken om te kunnen eten? Hij kiest voor het laatste, al erkent hij dat deze bescheiden „cultuur-instelling” aanvulling nodig heeft. Toch zou ik wel eens willen weten of Calvijn het daarmee eens zou zijn en — indien ja! — of dit dan consequent van Calvijn (en dus ook van Douma) geweest zou zijn. Want als het leven door de kracht van de vrije genade zó bevrijd wordt als in de dagen van Calvijn weer het geval was, zou daar dan iets anders uit kunnen voortkomen dan een opbloei óók van het natuurlijke leven, d.w.z. van de cultuur? Moet hier de natuur de leer niet volgen, ook al zou hij, die deze leer verkondigde, bij wijze van spreken, zelf nog niet geweten hebben wat hij zeide? En kan iemand met Paulus zeggen: „Alle schepsel is goed en er is niets verwerpelijck, met dankzegging genomen zijnde; want het wordt geheiligd door het Woord van God en door het gebed” — en daarin enkel een aansporing zien om in leven (en bijv. niet: om in de cultuur) te blijven? De 17e eeuw spreekt anders, in haar opkomst en ik dacht ook in haar verval.

d. Een laatste opmerking over de leer van de dubbele praedestinatatie. Dr. Douma doet mij de eer aan ook mijn exegese van Rom. 9-11 te be-

spreken. Hij geeft mijn positie zeer nauwkeurig en loyaal weer en critiqueert die dienovereenkomstig. Hij zegt terecht „geen critiek te oefenen op Ridderbos' oordeel over de Dordtse Leerregels, dat expliciet in zijn commentaar nergens gegeven wordt”. „Wel kan men zich afvragen — zo vervolgt hij — of een dergelijke exegese als Ridderbos van een van de belangrijkste pijlers voor de D. L. geeft, het onverkort vasthouden aan wat Dordrecht beleden heeft nog mogelijk maakt.”

Ik kan de critiek van Dr. Douma hier niet in details behandelen. Ik wil alleen dit opmerken, dat Dr. Douma naar mijn bescheiden mening, ten onrechte meent mijn stelling, dat er in Rom. 9-11 niet van een persoonlijke, eeuwige verwerping sprake is, te kunnen weerleggen, door er op te wijzen, dat er in Rom. 9-11 toch wel van een verkiezend voornemen van God sprake is t.a.v. het behouden van zijn volk. Ik ontken dit laatste uiteraard niet. Ik ontken alleen, dat er in Rom. 9-11 van een eeuwige verwerping sprake zou zijn van een gesloten getal, t.a.v. wie geen „open situatie”: d.w.z. geen mogelijkheid van bekering en behoud wordt overgelaten. En ik beweer, dat er alleen sprake is van een verwerping in de tijd, welke o.m. tot jaloersheid wil verwekken. Dit laatste ontkent Dr. Douma ook niet, maar hij betoogt, dat men vanuit de wijze waarop van een voorgenomen verkiezing sprake is ook tot een voorgenomen personele en onherroepelijke verwerping moet worden geconcludeerd. Als dit nu de „pijler” moet zijn, waarop in de D. L. van de eeuwige verwerping wordt gesproken, vind ik, dat Dr. Douma zich wel bijna zo voorzichtig t.a.v. dit stuk van de D. L. zou moeten gedragen als ik, naar zijn onberispelijke omschrijving, heb getracht te doen.

Enkele opmerkingen, waarvan ik mij bewust ben, dat zij slechts hier en daar iets uitpikken uit deze omvangrijke studie. De auteur moge er het bewijs in zien van de belangstelling, waarmee ik zijn boek heb gelezen.

Ik geef deze kritische opmerking hier met graagte door.

Vooreerst omdat prof. Ridderbos uitermate belangrijke vragen aan de orde stelt die uit de studie van dr. Douma regelrecht op ons afkomen.

En voorts omdat dit artikel een voorbeeld is van nobele polemiek. Op de diepgaande, scherpe en voorname kritiek van dr. Douma werd door prof. Ridderbos op dezelfde wijze gereageerd.

Als wij in onze kring een voorbeeld namen aan deze kritiek — die b.v. geen enkele conclusie toeschrijft aan de bestredene die deze zelf afwijst — zou het er onder ons reeds veel beter uitzien!

Wie helpt?

In het Geref. Gezinsblad troffen we de volgende advertentie aan:

Wie helpt mij aan preken uit de eerste jaren na de vrijmaking, van medewerkers van het blad „Opbouw” of van predikanten die hier achter staan. Voor een inleiding nodig over: „Zijn we nog dankbaar voor wat de Heere ons schonk in de Vrijmaking”. Kosten worden door mij vergoed.

D. Jungerius, Almweg 4, Waardhuizen, Almkerk.

Ieder die deze advertentie leest beseft onmiddellijk dat zij feitelijk aan „Opbouw” behoorde opgegeven te zijn. Want naar zijn eigen verklaring zoekt broeder Jungerius wat hij nodig heeft uitsluitend bij de medewerkers en sympatisanten van „Opbouw”.

Om onze broeder in zijn edele streven toch ook onzerzijds zo veel mogelijk bij te staan neem ik zijn advertentie hier over.

Mijn eigen bijdrage in deze bijstand zond ik hem reeds in de vorm van een exemplaar van „Om kerk te blijven”.

Om evenwel iedere gedachte alsof het ons om „de centen” te doen is af te snijden vermeld ik er even bij dat de plaatsing van deze advertentie hier gratis geschiedt.

C. V.

INGEZONDEN

KERKBOWAKTIE DRONTEN EEN MUUR RONDON

Drie kerktorens

Wanneer U de jongste, hollandse polder Oostelijk Flevoland binnenrijdt en U nadert Dronten zal het U opvallen, dat zich boven dit nieuwe dorp reeds drie kerktorens tegen de hemel aftekenen.

Vooraf degenen onder U, die op de hoogte zijn van de sterk oecumenische geest, die zich hier openbaart, zal dit verwonderen. Immers hoe duidelijk (en ook voordeliger) had de eenheid zich in één kerktoren kunnen demonstreren.

De vierde kerktoren

En nu ook nog een vierde kerktoren als gevolg van onze kerkbouwaktie?

Een nieuwe „toren” van verdeeldheid?

Bovendien hoge financiële verplichtingen, die een onmogelijke last vormen op het gering aantal schouwers van onze kleine gemeente. Hoe verleidelijk was het in onze situatie mee te gaan in het eenheidsideaal; één keer gelijk in de pas — en och, de rest komt onmerkbaar mee.

Wég — vierde toren van verdeeldheid.

Wég — oordeel van onwil tot samenwerking.

Wég — hoge financiële lasten.

U begrijpt reeds, dat wij op een dergelijke basis nooit onze zorgen konden en mochten afwentelen.

Een muur rondom

„...zouden er geen broeders en zusters meer zijn?” vragen wij in de advertentie t.b.v. onze kerkbouwaktie in dit nummer van Opbouw. Broeders en zusters....

Dit houdt in dat wij een beroep op U mogen doen.

Ook een beroep op Uw spontane geldelijke steun.

Daarom starten wij met vertrouwen onze kerkbouwaktie:

„EEN MUUR RONDON.”

Ons levensverhaal

Wij putten onze gegevens maar uit kerkerads corresspondentie en lezen dan:

„De kerk van Oost Flevoland werd geïnstituëerd in 1962 en telde toen 45 zielen. Thans in 1966 telt onze gemeente 60 gezinnen, totaal iets meer dan 300 zielen.

Een vreugde deze groei. Wij zien hiein de zegen van onze Heere. Maar nu komen ook de zorgen.

In dit nieuwe land kunnen wij een oud, leegstaand lokaal huren. 10 jaar geleden immers was hier nog alles water en stond er dus geen huis of schuur.

Vier jaar lang zwerven wij nu van de ene naar de andere zaal.

Wat dit betekent voor catechisatie, jeugd- en verenigingswerk, waarvoor wij geen enkele ruimte hebben, die betaalbaar en regelmatig te verkrijgen is, zult U gemakkelijk begrijpen.

Door deze nood gedwongen besloten wij op onze gemeentevergadering dat kerkbouw niet langer kon worden uitgesteld.

Deze bouw zal onze gemeente echter, naar eerste vrij nauwkeurige berekening, f 230.000.— Tweehonderd dertig duizend gulden - kosten.

Om U een indruk te geven van de last, die dit bedrag op onze schouwers legt, willen wij U trachten een indruk te geven van onze gemeente. Wij zeiden al: 60 gezinnen. Ten hoogste 80 verdienende gemeenteleden. In een nieuwe polder zult U namelijk slechts jonge groeiende gezinnen vinden.

Eén rondgang door eigen gemeente - die één week in beslag nam - bracht aan giften, toezeggingen en renteloze leningen f 30.000.— op. Gemiddeld 500 gulden per gezin. Meer durft de kerkeraad niet te vragen.

Meer kunnen wij hier ook niet. Het is echter niet voldoende, temeer daar nu heel spoedig een nieuw gebied rond Lelystad onze aandacht tenvolle vragen zal.

Vandaar broeders en zusters, ons verzoek aan

U: HELPT ONS!

Laat uw jongste zuster deze last niet alleen dragen.

Vandaar onze aktie: een muur rondom.

Over f 100.000.— van de totale bouwkosten vertrouwen wij voor 1 augustus 1967 te kunnen beschikken. 30.000.— gulden hiervan werd reeds door eigen gemeente bijeengebracht. Blijft dus nog nodig 70.000.— gulden.

Dit voor óns torenhoge bedrag wordt een kerk door úw hulp.

Stort uw gift op girorekening no. 1.355.296 t.n.v. Geref. Kerk (vrijg.) Dronten t.g.v. „een muur rondom”.

Namens de kommissie kerkbouwaktie: J. D. Bolt.

corresp. adres:

Lijzide 40

Dronten.

Financiële commissie V.G.S. „Hendrik de Cock”

p/a H. J. Hoenders
 Petrus Campersingel 195 a,
 Groningen

L.S.,

De vereniging van Gereformeerde Studenten „Hendrik de Cock” te Groningen wendt zich tot U met het volgende.

Sedert 9 jaar heeft onze Vereniging, die dit jaar haar 4e lustrum hoopt te vieren, haar „thuis” in het huurperceel Agricolastraat 31.

Gezien de vervallen staat van dit pand en de groei der Vereniging - thans 115 leden - werd in 1963 de Financiële Commissie ingesteld met de opdracht gelden bijeen te brengen, ten einde tot de aankoop van een nieuw „thuis” voor de Vereniging te komen, waar het verenigingsleven met al zijn aspecten zich ten volle kan ontplooiën.

Thans is door de Vereniging een pand aangekocht, dat voor onze Vereniging uniek is n.l. het pand Herebinnensingel 35. Dit pand zal echter pas een „thuis” zijn, als het volledig is ingericht.

Met deze inrichting is ongeveer een bedrag van f 22.500,— gemoeid. Dit bedrag is uit de kring der leden, van wie financieel reeds veel werd gevegd om tot de aankoop van dit pand te komen en nog gevegd zal worden i.v.m. de verplichtingen van rente en aflossing hypotheek, niet op te brengen.

Nu is het voor ons verblijvend, dat wij reeds verscheidene giften ter ondersteuning mochten ontvangen. Echter ons tekort is nog groot, zoals uit bovenstaande blijkt.

Mogen wij U daarom langs deze weg aan onze aktie herinneren?

Bijdragen worden gaarne ontvangen door storting of overschrijving op de Slavenburg's Bank N.V. te Groningen, girono. 819830, t.g.v. Fiscus Financiële Commissie der V.G.S. „Hendrik de Cock”.

De Commissie vertrouwt in dezen op Uw medewerking.

Financiële Commissie,
 H. J. Hoenders
 E. J. Hoven
 I. L. E. Oosterhoff
 W. Roerdink

KERKNIEUWS

Beroepen: te Avereest-Dedemsvaart (bij accl.), te Drogeham, te Pernis en te Kommerzijk-Niezijk (bij accl.): kand. J. C. Post te Leeuwarden; te Winnipeg (Can. Ref. Church): Rev. H. A. Stel te Houston B.C. Can.

Aangenomen: naar Dalfsen: ds. M. K. Drost te Mariëberg.

Bedankt: voor Ommen: ds. R. Timmerman te Bunschoten-Spakenburg.

Prof. H. J. Schilder. Naar wij vernemen kan prof. H. J. Schilder momenteel zijn arbeid aan de Theologische Hogeschool niet verrichten, daar hij voor observatie enige tijd is opgenomen in het Diaconessenhuis te Leeuwarden. In verband hiermede verzoekt prof. Schilder zo weinig mogelijk post, telefoons e.d. in deze periode aan hem te richten en met een en ander te wachten tot na zijn terugkeer en herstel te Kampen.

Loosduinen. Naar aanleiding van het classisbesluit van 22 oktober jl. over een bezwaarschrift tegen de prediking van ds. J. W. Verheij over Zondag 22 Heid. Cat., heeft de kerkeraad van 's-Gravenhage-Loosduinen uitgesproken, dat hij niet, zoals de classis stelt, van een lid der gemeente had gevraagd nog eens tegenover hem te bewijzen, dat het betreffende onderdeel der belijdenis overeenkomt met Gods Woord, doch slechts van de brs., die bezwaar hadden tegen de preek, heeft verlangd dat zij hun kritiek, dat de beloften in antw. 57a in de prediking was terzijdegelaten, zouden staven uit de Schriften, die de beloften Gods behelzen.

Zolang niet is aangetoond, dat dit niet mocht, of het bewijs uit Gods Woord niet wordt gegeven, kan de kerkeraad geen gevolg geven aan de uitspraak van de classis, dat hij zich heeft uit te spreken omtrent de bewaring van de eendracht van de leer op dit punt.

De kerkeraad besloot zijn standpunt ter

kennis te brengen van de zusterkerken in de classis en een afschrift van dit schrijven te zenden aan de e.k. classis.

Wagenborgen. De kerkeraad van Wagenborgen heeft met het overgrote deel van de gemeente besloten zich te onttrekken aan het verband der Gereformeerde kerken. Sedert de Kerstdagen worden geen kerkdiensten meer gehouden.

De gemeente Wagenborgen telde volgens het Handboek 1966 33 zielen. De kerkeraad koesterde reeds lang bezwaren tegen de situatie binnen de Gereformeerde kerken, inzonderheid tegen de afzetting van ds. A. van der Ziel te Groningen-Zuid. Kort na diens schorsing door zijn kerkeraad liet de kerkeraad van Wagenborgen hem voorgaan in een Avondmaalsviering.

Het laatste halfjaar liet de kerkeraad zich al niet meer op de classisvergaderingen tegenwoordigen. Sedert het overlijden van ouderling J. O. Bouwman werden geen catechisaties meer gegeven. Ook werd de kerkeraad, die toen nog twee leden telde, niet meer aangevuld. Op een gemeentevergadering is nu besloten zich aan het kerkverband te onttrekken en daarna de gemeente te ontbinden. Naar verwachting zal vrijwel iedereen zich voegen bij de syn. geref kerk ter plaatse.

De aangrenzende kerken van Delfzijl en Schildwolde hebben in verband hiermee aan de e.k. classis voorgesteld een nieuwe grens tussen beide kerken vast te stellen, volgens welke de brs. en zrs. in Wagenborgen die zich niet wensden te onttrekken (alle verbonden aan de Psychiatrische inrichting te Wagenborgen), zich voegen bij de kerk te Delfzijl.

ADRESSEN

Ds. E. Zwarteveen, Noordersingel 36, Voorthuizen, tel. (03429) 1617. **Driesum c.a.:** scriba: F. de Vries, Ophuystraweg 13, Driesum; **De Lier:** scriba: P. Mol, Burg. Cramerlaan 62; diakonie: C. v. d. Dool, Leeweg 22, tel. (01745) 3094; boekhouder: L. Drog, Achterlaantje 29;

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstraat 7, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester: Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)

Zeist. Giro 233117.

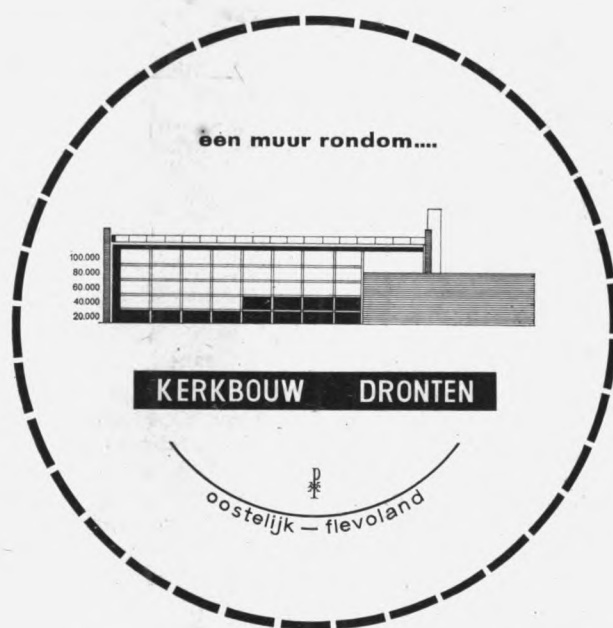
Advertentieprijs 20 ct. per mm

Familieberichten 15 ct. per mm

Roodeschool: scriba: K. Knot, Spijksterweg 5, tel. (05954) 6277; diakonie: H. Wildeboer, M. H. Trompstraat 24; **Sneek:** scriba: M. Bergkamp, Spitaal 18; **Valkenburg (Z.-H.):** scriba: A. de Vries, Marinus Poststraat 22; **Voorthuizen:** scriba: B. Roorda, Gerard Doustraat 19, tel. (03429) 1706; **Zuidwolde (Dr.):** scriba: G. Mulder, Noorderesweg 21; **Vlaardingen:** 2e voorz.: M. van Houwelingen, v. d. Heimstraat 42, tel. (010) 347884; scriba: T. Groen, Spechtlaan 257, tel. (010) 350923; sub-scriba: K. v. d. Schee, Spoorsingel 9, tel. (010) 340118; preekvoorziening: A. Bénard, Riouwlaan 29, via tel. (010) 342744; **Soest:** diakonie: A. J. ten Caat, Pelikaanweg 13, tel. (02955) 5576.

ERRATA

In de advertentie van de vorige week betreffende de brochure: De toestand der doden à f 1,25, is een onjuist gironummer opgegeven. Dit moet zijn: giro 346974 t.n.v. Comité tot verbreiding van de waarheid der Schriften, Raephorststraat 20b, Rotterdam.

of zouden er
 geen broeders en
 zusters
 meer zijn.....?

Gelukkig wel. Ook al wisten wij niet van de gemeenschap der heiligen, dan zou een bouwaktie ook kunnen slagen.

Hoeveel te meer nu wij weten, dat er nog vele broeders en zusters zijn die "...hun gaven ten nutte en ter zaligheid der andere lidmaten gewillig en met vreugde aanwenden."

DAAROM durven wij een hartelijk beroep op u doen voor geldelijke steun bij onze kerkbouw.

Er is veel nodig.

En op korte termijn.

De bouwkosten bedragen, naar eerste vrij nauwkeurige berekening, 230.000.— (TWEEHONDERD DERTIG DUIZEND) gulden.

Over 100.000.— van de totale bouwkosten vertrouwen (!) wij vóór 1 augustus 1967 te kunnen beschikken.

Eén rondgang door eigen gemeente (slechts 60 gezinnen) bracht aan giften enz. 30.000.— op. Dus blijft nog nodig 70.000.—.

WIJ LEGGEN ONZE FINANCIËLE ZORGEN IN UW HAND

STORT UW GIFTEN OP GIROREKENING 1.355.296

TEN NAME VAN GEREFORMEERDE KERK (VRIJG.) — DRONTEN

TEN GUNSTE VAN "EEN MUUR RONDOM"